

Arvoisa herra,

Koskapa tunnette kaikki ihmisen elämän kunnianosoitukset, ette varmaan hämmästy niinkään sitä, että joku tuntematon ahdistelee teitä, kuin sitä, että se olen minä, jonka tiedätte ainoastaan kirjoittaneen tämän kirjeen, joka sekin on viimeisteleminen eikä teidän arvonne mukainen. Se kirjoitettiin kiireessä, kuten henkilö, joka sen teille toimittaa, voi vahvistaa. Tämä erinomainen mies, joka on majaillut samassa paikassa Pariisissa kuin minä, nimittäin kysyi lähtöään edeltävänä iltana päivällispöydässä, olisiko minulla jotain lähetettävää teille. Niinmenne oli jo noussut esiin useissa aiemmissa keskusteluissamme ja teille kuuluvalla kunnioituksella. Kiihtyneenä tästä ehdotuksesta, aivan kuin minua olisi lyönyt jokin, säntäsin kirjoittamaan teille. Kiihtymystäni lisäsi tieto, että kyseinen henkilö on oman kertomansa mukaan tuntenut teidät jo kauan. Teidän on arvioitava tulosta, ja vaikka voittekin hyvin torjua tuttavuuteni, ette voi paeta kunnioitustani.

Olen pohtinut kirjoituksianne hyvin pitkään. Ne ovat aikamme ja etenkin teidän arvoisianne, sillä olittehan ensimmäinen, joka antoi politiikan tieteelle, jota antiikin ajattelijat olivat tarkastelleet ikään kuin ristikkoikkunan läpi, oikean argumentoinnin ja todistamisen menetelmän. Mitä tulee ajattelun voimaan ja näkemysten väkevyyteen, pienessä kirjassanne *De Cive* näyttää

ylittäneen itsenne siinä määrin, että voisi ajatella sen sisältävän pikeminkin oraakkelin lausumia kuin opinkappaleita. Minä, jota eivät johda harhaan paradoksit tai lumoa uutuudet, ajattelin, että voisin arvioida työnne arvoa, jos tutkisin oppianne perusteellisesti sen sisäisestä säikeistä perusteisiin. Minulla ei ole tapana vastustaa jonkun johdopäätöksiä ilman, että käyn läpi todistukset, jotka hän niiden tueksi esittää.

Aloitatte ihmisluonnon tutkimisesta ja siitä, että ihmisissä, kuten kaikissa muissakin eläimissä, on tietty sisäinen pakko²³ tavoitella halun välitöntä kohdetta, ja että tätä toivetta hillitsee ainoastaan pelko, joka taas nousee siitä, että monet muutkin tavoittelevat tuota samaa kohdetta. Edelleen, koska oletatte, että jokaisella on oikeus tehdä kaikki, mikä näyttäisi olevan välttämätöntä hänen oman turvallisuutensa säilymiselle, ja koska myös esitätte, että jokainen on omien tarpeidensa tuomari, teille oli helppo päätellä, että tuosta tilasta seuraa kaikkien oikeutettu sota kaikkia vastaan. Kun lisätään oletus, että ihmiset ovat voimiltaan tasaväkisiä (olettaen siis että heikoimmat voivat yhdessä tappaa vahvimman), tämä sota johtaisi yleiseen teurasutukseen, ja argumentit rauhan puolesta näyttäisivät nousevan tässä vaiheessa.²⁴ Tähän saakka minulla ei ole mitään valitettavaa. En nosta esiin sitä vastaväitettä, että meidän tulisi kärsiä vahinkoja tässä elämässä mieluummin kuin vaarantaa mahdollisuutemme seuraavassa elämässä,

enkä muitakaan vastaväitteitä, joita teologit ja lainoppineet ovat keränneet teitä vastaan. Näen nimittäin tarpeeksi selvästi, että todistuksenne, kuten geometriset todistukset, ovat universaaleja ja abstrahoitu aineistosta, jota ne tarkastelevat. Joten vaikkakin annatte jokaiselle oikeuden kaikkeen itsesäilytyksen perusteella, te ette kiellä sitä, että jos on olemassa kaikkivoipa olento ja jos on tuleva elämä, jossa palkinnot ja rangaistukset jaetaan, teoreemojen totuus ei lakkaa, vaan ne eivät enää ole tällöin sovellettavissa. Sillä näissä olosuhteissa jokaisen ihmisen hyvinvointi on riippuvainen hänen odotuksistaan, jotka liittyvät parempaan elämään, ja hänen olisi oikein tehdä kaikki, mikä näköjään vaaditaan sen edistämiseksi. Lyhyesti, elämämme puolustaminen tässä ja nyt ei sulje ulos jumalaista lakia, ainoastaan sen, että puolustaminen olisi ainoa päämäärämme.

Seuraava kysymys on se, kuinka kerran aikaansaatu rauha voidaan ylläpitää? Jos nimittäin ei ole takeita rauhasta, sodan tila jatkuu, ja jokaisella on oikeus lyödä vastustajaansa ensin. Teidän mukaanne valtiot luotiin sitä varten, että ne, enemmistön myöntymyksellä, ottavat vastuun kaikkien turvallisuudesta²⁵. Kuitenkin, vaikka näyttäisitte esittävän, että alamaiset luovuttavat kaikki oikeutensa valtiolle, te aivan oikein toteatte toisaalla, että myös valtiossa jokaisella säilyy oikeus huolehtia omista eduistaan silloin, kun häntä uhataan perikadolla, tapahtui tämä valtiossa toisten ihmisten toimesta tai itse valtion toimesta. Siksi

vaikka teloituksen ovat määränneet ne, joilla on ylin valta, henkilöllä on silti oikeus tehdä kaikkensa oman säilymisensä takaamiseksi²⁶, kun taas muiden alamaisten on alkuperäisen sopimuksen nojalla oltava edelleen kuuliaisiksi hallitsijoille. Mutta ettekö ole samaa mieltä, arvoisa herra, että jo vahva epäily oikeuttaisi ennaltaehkäisevät toimet mahdollista vahinkoa vastaan, olimme sitten valtiossa tai siinä kehittymättömässä tilassa, jota kutsutte luonnon tilaksi? Jos siis on ilmiselvää, että viattomat joutuvat kärsimään, kun tyranni usein ja mielivaltaisesti purkaa raivoaan, ette luullakseni ole eri mieltä, että teidän omien filosofisten periaatteiden perusteella ihmisillä, jotka näkevät vaaran lähestyvän, on oikeus liittoutua. Voin helposti olla kanssanne samaa mieltä, että tavalliset

ihmiset toimisivat oikeammin jos, niin kauan kuin elämä sujuu turvallisesti, he arvostaisivat enemmän rauhaa kuin vihaansa tai sääliään tai mitä tahansa tunnetta paitsi pelkoa. Ajattelen nimittäin, että kaikki johdopäätökset, jotka aivan oikein teette koskien suvereniteettia, voidaan tiivistää seuraavasti: valtiossa ihmisten välistä sopimusta ei tule rikkoa herkästi tai pienestä epäilystä, koska niin paljon turvaa on riippuvaista tästä sopimuksesta. Varhaiset kristityt sietivät paljon enemmän, koska he pitivät valtiota niinsanoakseni vastustamattomana.

*Teille omistautunut,
Gottfried Wilhelm Leibniz,
kanonisen ja siviilioikeuden tohtori ja
Mainzin neuvonantaja.*²⁷

*Suomentanut Jubana Lemetti*⁴⁹

(alun perin: *Sämtliche
Schriften und Briefe. Zweite
Reihe, Erster Band. Deutsche
Akademie der Wissenschaften,
Darmstadt 1987, 244–245
(1. kirje) & 56–59 (2. kirje).*)

Viitteet

- 1 Ks. Antognazza 2008
- 2 Goldenbaum 2008 & 2009; Malcolm 1994b, 845–848; Mercer 2001, erit. Luku 1; Riley 1988; Ross 2008. Ks. myös Brown 2000.
- 3 Aubrey 1898, I: 339.
- 4 Tauti oli mitä luultavimmin Parkinsonin tauti, joka tunnettiin tuolloin nimillä *paralysis agitans* ja *shaking palsy*.
- 5 Malcolm 1994a, xxiii–xxv.
- 6 Ks. myös Schuhmann 2005.
- 7 Hobbes 1839–1845, IV: 237.
- 8 Hobbes 1994 II, 721.
- 9 Mercer 2001, 40.
- 10 Leibniz 1969, 92–104.
- 11 Leibniz 1969, 110.
- 12 Leibniz 1969, 114, 161 ja 501.
- 13 Leibniz 1969, 130.
- 14 Leibniz 1969, 577 ja 587–588.
- 15 Leibniz 2011, 261–280.
- 16 Ks. esim. Leibniz 1969, 82 ja 88, 126.
- 17 Leibniz 2011, 314.
- 18 Leibniz 1969, 126.
- 19 Leibniz 1969, Luku 17; ks. myös Leibniz 1969, 231.
- 20 Leibniz 1969, 94.
- 21 Leibniz 1969, 273.
- 22 Leibniz 2011, 349–350.
- 23 Lat. *impetus*.
- 24 Tämä näyttäisi olevan yhteenvedo Hobbesin ajatuksista teoksessa *De Cive* I.6–15 ja II.1–2 (Hobbes, 1839–1845, II: 163–170). Leibniz käsittelee tätä aihepiiriä edellä mainitussa keskeneräisessä kirjoituksessaan *Mietteitä oikeuden yleiskäsitteestä* (Leibniz 2011, 261–280).
- 25 Hobbes, *De Cive* V–VI.
- 26 Hobbes näyttäisi sanovan näin *Leviathanin* luvuissa XIV ja XXI (Hobbes 1999, 134–135 ja 195–196).
- 27 Kirje on osoitettu: ”Kaikkein arvoisimmalle herra Thomas Hobbesille, joka ilmaisee harvoin sanoin suuria filosofisia

ajatuksia.” Sen lähetti Leibnizin suojelija Johan Christian von Boineburg Henry Oldenburgille, jotta tämä lähettäisi kirjeen edelleen Hobbesille. Käsikirjoitusläheteeseen on lisätty Oldenburgin käsialalla: ”Kopio sinetöimättömstä kirjeestä, joka sisältyy omaan kirjeeseeni, lähetettäväksi herra Hobbesille”.

28 Koska kirje on kirjoitettu kiireessä, ei siinä ole muodollista aloitusta. Paikka on Pariisi, mutta ajoitus on epävarma. Tästä ks. Hobbes 1994, II: 735.

29 Kootut teokset viittaavat vuonna 1668 Hollannissa julkaistuihin koottuihin teoksiin.

30 Ko. periaatteita ei löydy suoraan Hobbesin mekaniikkaa koskevasta kirjoituksesta, joita Leibniz tässä siis pikemminkin summaa kuin siteeraa.

31 Leibniz käyttää tässä latinan sanoja *civitate* ja *vel publica* eli valtio ja ”tai (jopa) tasavalta”, joka suomennetaan valtioksi. Hobbesille ominaista järjestäytymättömän yhteenliittymän (lat. *multitudo*) käsitettä ei käytetä. Tästä ks. Silverthorne 1996.

32 Latinan ilmaus *summa potestatis* (kaikki voima, yhdistetty voima) on hankala kääntää, koska se viittaa sekä ylimmän poliittisen vallan luonteeseen että sen oikeutukseen. Tästä ks. erityisesti Hobbes 1999, 92–93 ja 150–155. Vrt. Hobbes 1839–1845, II: 210. Ks. myös Silverthorne 1996.

33 Taustalla on Hobbesin käsitys poliittisen vallan legitimitetistä. Hobbesin mukaan mikä tahansa ihmisten yhteenliittymä ei ole valtio, vaan ainoastaan sellainen yhteenliittymä, jossa kaikki yhteenliittymän jäsenet ovat suostuneet siihen, että he luovuttavat jonkin määrän luonnollista oikeutta joko jollekin yksilölle tai yksilöiden joukolle, jotta tämä takaisi paitsi heidän eloonjäämisensä, myös yhteistoiminnan sujuvuuden. Selkeä systemaattinen johdatus aiheeseen on Williams 2005, luku 1.

34 So. *Digesta* joka oli osa keisari Justinian I:n (484–565) roomalaisen oikeuden uudistamishanketta. *Digesta* julkaistiin vuonna 529, ja se sisälsi roomalaisten juristien kirjoituksia. Teosta pidetään roomalaisen oikeuden keskeisenä lähteenä.

35 Roomalainen käytäntö. Alunperin suullisesti annettuja ilmoituksia julkisista asioista, erityisesti keisarien virkakauden poliittisista ohjelmista. Myöhemmin ilmoitukset annettiin kirjallisesti. Yksi kuuluisimmista edikteistä on Milanon edikti vuodelta 313, joka lopetti kristittyjen vainot. Nykyisin edikettejä käyttää lähinnä roomalaiskatolinen kirkko ja paavi.

36 Tämä rationaalinen oikeusreformi oli yksi Leibnizin lukuisista hankkeista. Ystävä, joka mainitaan kappaleen alussa, on Hermann Andreas Lasser, yksi Leibnizin tuonaikaisen treyänantajan Mainzin vaaliruhtinaan Johann Philipp von Schönbornin, joka oli koko reformihankkeen alullepanija, tuomareista. Varsinainen teksti, *Corporis Juris Reconcinantum*, on kadonnut, mutta johdanto-

osa *Ratio Corporis Juris Reconcinantum* oli julkaistu 1668. Ks. Antognazza 2008, 84–85 ja Malcolm 1994, II, 846.

37 So. tulkintoja laeista, joilla on keisarin valtuutus ja jotka olivat käytössä erityisesti Rooman keisarivallan kolmena ensimmäisenä vuosisatana.

38 Tällä Leibniz viittaa varmaankin Hobbesin teoksen *De Corpore* II.IX.7 kohtaan, jossa Hobbes muotoilee niin sanotun toiminnan kontaktiperiaatteen (Hobbes, 1839–1845, I: 110–111). Tarkemmin ks. Jeseph 2006, 134–135.

39 Tämä on yksi uuden mekanistisen fysiikan keskeisistä ongelmakohdista. Aineen ensisijaiset ominaisuudet kuten ulottuvaisuus ja muoto eivät selitä kovin hyvin sen koossapysymistä. Leibniz (1969, 109–112 ja 403–410). Ks. myös Mercer 2001, 266–270) tarkastelee ongelmaa vuosien 1668–1670 teologisissa kirjoituksissaan sekä vuoden 1692 kriittisissä huomioissa Descartesin filosofiasta.

40 Mahdollisesti Hobbes, *De Corpore* III. XV.2, mutta tässäkin kohdin Hobbes ei anna selitystä kappaleiden koheesiolle (Hobbes 1839–1845, I: 177–178).

41 Lat. *impetus*.

42 Lat. *conatus*.

43 Lat. *unio*.

44 Viittaus on Aristoteleen *Fysiikan* V kirjan lukuun 4, 228a24. Kuten Malcolm viitteessä 8 ko. kirjeeseen huomauttaa, Aristoteles puhuu tässä kohdin kahden erilaisen liikkeenlajin, ei kahden objektin liikkeen jatkuvuudesta, jota käsitellään *Fysiikan* V kirjan luvussa 3 (erit. 227a10–).

45 Wrenin ja Hyugensin käsitykset liikkeestä julkaistiin Royal Societyn julkaisusarjan *Philosophical Transactions* numeroissa iii.43 (11.1.1669) ja iv.46 (12.4.1669).

46 René-Francois de Slusen (1622–1685) teos *Mesolabum* julkaistiin alunperin 1659 ja toinen painos 1668. Samuel Sorbière lähetti Hobbesille teoksen kesällä 1668 (Hobbes 1994, II: 700). De Sluse oli ranskalainen kirkonmiehi, lainoppinut ja polyglotti.

47 Hobbesin käsityksestä lähteiden alkuperästä ks. *De Corpore* IV.XXVIII.18 (Hobbes 1839–1845, I: 394). Isaac Vossius (1618–1689) oli alankomaalainen oppinut. Hän esittää lähteitä koskevan näkemyksensä teoksessaan *De Nili et aliorum fluminum origine* (Haag, 1666).

48 Hobbes, *De Corpore* IV.XXV.5 (Hobbes 1839–1845, I: 320–321).

49 Kiitän Tuomo Ahoa ja Markku Roinila oivaltavista kommentteista.

Kirjallisuus

Antognazza, Maria Rosa, *Leibniz. An Intellectual Biography*. Cambridge University Press, Cambridge 2008.

Aristoteles, *Teokset 3: Fysiikka*. Suom. Tuija Jatakari & Kati Näätäsaari. (Selitykset laatinut Simo Knuutila) Helsinki, Gaudeamus 1992.

Aubrey, John, *Brief Lives, Chiefly of Contemporaries, Set Down by John Aubrey Between 1669–1696*. 2. nidettä. Toim. Andrew Clark. Clarendon Press, Oxford 1898.

Goldenbaum, Ursula, *Indivisibilia vera. How Leibniz Came to Love Mathematics*. Teoksessa *Infinitesimal Differences. Controversies Between Leibniz and His Contemporaries*. Toim. Ursula Goldenbaum & Douglas Jesseph. Walter de Gruyter, Berlin 2008, 53–94.

Goldenbaum, Ursula, *It's love! Leibniz's Foundation of Natural Law as the Outcome of His Struggle with Hobbes' and Spinoza's Naturalism*. Teoksessa *The Philosophy of the Young Leibniz*. Studia Leibnitiana XXXV. Toim. Mark Kulstad et al. Frank Steiner, Stuttgart 2009, 189–202.

Hobbes, Thomas, *Opera philosophica quae latine scripsit omnia*. 5. nidettä. Toim. Sir William Molesworth. Bohn, London 1839.

Hobbes, Thomas, *The Correspondence of Thomas Hobbes*. 2. nidettä. Toim. Noel Malcolm. Clarendon Press, Oxford 1994.

Hobbes, Thomas, *Leviathan* (1651). Suom. Tuomo Aho. Vastapaino, Tampere 1999.

Jesseph, Douglas, *Hobbesian Mechanics*. Teoksessa *Oxford Studies in Early Modern Philosophy*. Vol. III. Oxford University Press, Oxford 2006, 119–152.

Leibniz, Gottfried Wilhelm, *Philosophical Papers and Letters*. 2. p. Toim. Leroy L. Loemker. Kluwer, Dordrecht 1969.

Leibniz, Gottfried Wilhelm, *Political Writings*. 2. p. Toim. Patrick Riley. Cambridge University Press, Cambridge 1988.

Leibniz, Gottfried Wilhelm, *Filosofisia tutkielmia*. Toim. Tuomo Aho ja Markku Roinila. Gaudeamus, Helsinki 2011.

Malcolm, Noel, *General Introduction*. Teoksessa Hobbes 1994, I, xxi–xli. (1994a)

Malcolm, Noel, *Biographical Register of Hobbes's Correspondents*. Teoksessa Hobbes 1994, II, 777–920. (1994b)

Mercer, Christia, *Leibniz's Metaphysics: Its Origin and Development*. Cambridge University Press, Cambridge 2001.

Riley, Patrick, *Introduction*. Teoksessa Leibniz 1988, 1–44.

Ross, George MacDonald, *Leibniz's Debt to Hobbes*. Teoksessa *Leibniz and the English-Speaking World*. Toim. Pauline Phemister & Stuart Brown. Springer, Dordrecht 2007, 19–33.

Schuhmann, Karl, *Leibniz' Briefe an Hobbes*. *Studia Leibnitiana* XXXVIII/2, 2005, 147–160.

Silverthorne, Michael, *Political Terms in the Latin of Thomas Hobbes*. *International Journal of the Classical Tradition* 2, 1996, 499–509.

Williams, Bernard, *In the Beginning Was the Deed*. Toim. Geoffrey Hawthorn. Princeton University Press, Princeton 2005.

The Young Leibniz and His Philosophy. Toim. Stuart Brown. Springer, Dordrecht 2007.